

СТАНОВИЩЕ

на доц. д-р Добрин Христов Канев, НБУ, Политически науки (3.3)

по дисертацията на тема **“Пряката демокрация като инструмент за активизация на гражданското общество (случаят България 2015-2017 г.) (Ролята на информацията за гражданската активност в трите национални референдума)”**

за присъждане на образователна и научна степен „доктор”, професионално направление 3.3. Политически науки

на **Станислав Валериев Тодоров**

Представената за публична защита дисертация на Станислав Тодоров на тема “Пряката демокрация като инструмент за активизация на гражданското общество (случаят България 2015-2017 г.) (Ролята на информацията за гражданската активност в трите национални референдума)” е изследване, което като научен текст по своя размер и съдържание изпълнява формалните изисквания за подобен род изследователски продукт, заложен в съответните законови и други нормативни документи. Налице е автореферат, който адекватно отразява съдържанието на дисертационния труд, както и самооценка на приносните моменти в него. Има посочени публикации по темата на доктората.

Като цяло дисертацията отговаря и на академичните критерии, поставени пред една докторска теза. Тя е едно цялостно и завършено изследване, което търси своето място в изследванията на българския политически живот.

Ще обърна внимание на някои важни характеристики на доктората, които могат да послужат за основания за неговата оценка.

Първо. Темата, която ни предлага Станислав Тодоров, несъмнено сочи към проблем, който е значим както в научно, така и в практико-политическо отношение. Инкорпорирането на елементи на пряката демокрация (като референдуми) в тялото на представителната демокрация продължава да се счита за една от най-подходящите рецепти за справяне с недостатъците на представителното управление. Това му осигурява важно място в съвременната политическа наука и по-специално в теориите за демокрацията. От тази гледна точка всяко изследване на конкретни практики по

отношение на преките допитвания до народа, на техните характеристики и последици е възможност за принос в изясняване на съществен политически феномен. Примерът с българските референдуми, предмет на изследване в дисертацията, е наистина показателен, най-малкото защото бяхме на крачка от съществено преформатиране на политическата система в резултат на проведен референдум – преформатиране, което щеше съществено да влоши нейното демократично качество. При това, освен значимост, темата за ролята на референдумите запазва и своята актуалност и очевидно ще е важна част от политическите процеси и от политическата наука и в обозримото бъдеще.

С други думи, изборът на изследователската тема е сполучлив, но предполага и намиране на собствено място и собствена гледна точка в натрупващата се вече научна литература. Станислав Тодоров се е справил успешно с този риск, като се е концентрирал в изследване на един по-слабо изучен аспект от референдумите – качеството и характера на предоставената информация в разяснителната дейност по време на допитванията. Това същевременно му е дало възможност да достигне до по-дълбоки пластове на демократичния процес, свързани с взаимната връзка между гражданска активност и информиран избор, между простото активизиране на гражданина и неговото действително „овластяване“. Като изхожда от предпоставката, че гражданските действия и решения са зависими от предоставената информация, авторът си поставя въпроса дали „предоставената информация в разяснителните кампании за трите национални референдума предполага информирано политическо участие“ (с. 4). В това поле е ситуирана и неговата *изследователска цел* - да установи каква информация предлагат участниците в разяснителните кампании за преките допитвания на гражданите и каква гражданска активност произвежда тази информация – информирана или дезинформирана“ (с. 6).

Тезата на автора е, че „деинформираната, а не информираната активност, определя резултата от трите национални допитвания“ (с. 9), че „референдумите у нас увеличаха възможностите за гражданска активност, но информацията в разяснителните кампании отслаби основата на демократичното управление - информирания гражданин“ (с. 6).

Формулирани са и ред хипотези, които пряко насочват изследователските усилия към доказване на тезата: предоставената информация стимулира неинформирано участие; стремежът за победа над политическия опонент определя предоставената информация; предизвикани от манипулации и рационализация емоции определят резултатите от

референдумите; големият обем ненужна информация изпълва кампанийното пространство за сметка на съдържателната информация по поставените въпроси.

В тази връзка Станислав Тодоров си е поставил адекватни конкретни *изследователски задачи*, сред които: да се анализира значителна част от кампанийната информация в трите национални референдума, за да се установи какъв тип информация определя изхода от националните допитвания - информацията по смисъла на направените предложения или емоциите, манипулациите и несъществената информация; да се очертае ролята на популизма в референдума през 2016 г. и на информацията, която го съпътства; да се търсят възможности за смекчаване на последствията от неинформирания вот (вж. с. 9).

Второ, дисертантът стъпва на подходяща за реализация на целите и задачите *методология* и използва *богат източников материал*.

В центъра на изследването е реализираното с помощта на качествен и количествен контент-анализ емпирично проучване на предлаганата информация по време на референдумите. Става дума за детайлно изучаване на значителен брой медийни публикации от разнообразни източници – национални медии, сайтове на партии и инициативни комитети, новинарски сайтове, печатни медии.

Богати и разнообразни са и вторичните източници, на които се основава авторът. Използваните в труда и посочени в библиографията 240 заглавия на български и чужди езици илюстрират високата степен на познание от страна на автора на значимите класически и съвременни публикации в областта на изследването.

Трето. Предложената от Станислав Тодоров *структура на дисертационния текст* също до голяма степен спомага за реализирането на преследваните изследователски задачи.

Авторът е организиран труда си в увод, четири отделни глави и заключение. След един увод, който отговаря на академичните правила, в първа глава се представят главните теоретични изходни позиции и се изясняват основните понятия, с които се борави в изследването, свързани с референдуми и с мотивите (информирани, неинформирани) на гласуване. Втората глава е посветена на различни форми на неконвенционално политическо участие. Третата и четвъртата глава са насочени към предмета на изследване – трите референдума в България. Най-напред са представени самите допитвания до народа в техния специфичен контекст. След това идва емпиричното

изследване и тестването на четирите формулирани от автора хипотези. Заключение не съдържа обобщения и изводи, а има по-скоро есеистичен характер.

Четвърто, приносният характер на дисертационния труд е в това, че той обогатява наличното знание по отношение на важен политически феномен като референдума. В случая става дума за аналитичен поглед към референдума като „школа за демокрация“, при която гражданите получават необходимата информация и придобиват съответната компетентност за вземане на информирано решение. Анализът на автора не потвърждава тази претенция и предоставя допълнителни аргументи за рисковия характер на допитванията до народа при липсата не само на дебати, но и на нужната информация.

Като цяло дисертантът е показал способности за самостоятелно изследване, демонстрирал е добро познаване на своето научно поле, убедил ни е, че е в състояние успешно да прилага необходимите за постигане на целите на труда методи на анализ.

Същевременно в дисертационния текст могат да се открият и ред слабости, неточности, възможности за подобрене.

Не съм убеден, че втората глава, разглеждаща някои форми на неконвенционално участие, е била необходима за решаване на изследователските цели и задачи, произтичащи от избраната от автора тема – трите референдума в България, ролята на информацията за гражданската активност и референдумните резултати.

Дисертантът обича да използва множество цитати, което, от една страна, илюстрира неговата начетеност. От друга страна обаче, понякога се прекалява и се появяват едва ли не цели страници с нанизани цитати. При това те понякога изглеждат самоцелни или най-малкото не винаги подсилват аргументите на автора.

Подобна е ситуацията и с подзаглавията, които изглеждат прекалено много - средно по едно на 3-4 страници. Този подход раздвижва текста, прави го по-четивен, но също носи риска да не се отразят достатъчно обстойно и задълбочено проблемите в труда.

В писмения текст има и много технически грешки.

Независимо от тези и други недостатъци в дисертацията, авторът като цяло е изпълнил поставената цел и е представил достатъчно аргументи за доказване на тезата си. Това ми дава основание да изразя своята подкрепа за присъждането на образователната и научна степен „доктор по политология“ на Станислав Валериев Тодоров.

София, 11 май 2021 г.

доц. д-р Добрин Канев